

М. М. Комариця

Липа Юрій Іванович

ЛИПА Юрій Іванович (псевд. і крипт.: В. Воїн, Гео, Липенко, Чорноморець, ЮРЛ та ін.; 05. 05. 1900, містечко Нові Санжари, нині смт Полтав. обл. – 20. 08. 1944, похов. у с. Бунів Яворів. р-ну Львів. обл.) – письменник, політолог, лікар. Син [І. Липи](#), чоловік [Г.-О. Захаріясевич-Липи](#), батько [М. Липи-Гуменецької](#). Навчався в Одеській гімназії № 4, згодом – на юридичному факультеті Новоросійського університету (Одеса).

На початку [Визвольних змагань 1917–21](#) воював проти більшовиків у складі 1-го пластунського куреня Гайдамацької дивізії, після вступу до Одеси українських військових частин і союзних німецько-австрійських військ став заступником командира одеської «Січі».

Редагував г. «Вісник Одеси», співпрацював із часописами «Вільне життя» (Одеса), «Нова рада» (Київ), видавництвом «Народній стяг» (Одеса). У той час вийшли друком перші поетичні й прозові твори Л. та його політологічні розвідки, зокрема брошури «Союз Визволення України», «Королівство Київське по проекту Бісмарка», «Гетьман Іван Мазепа». Від початку 1919 перебував у складі Армії УНР у м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.), де продовжив навчання на юридичному відділенні Українського державного університету, друкувався у г. «Життя Поділля», «Українське слово», студентському ж. «Нова думка».

Перед наступом Червоної армії восени 1920 емігрував через Львів до м. Станіслав (нині Івано-Франківськ), потім перебував у таборі для інтернованих вояків Армії УНР у м. Тарнув (Польща). Працював репортером у відділі преси і пропаганди уряду УНР в екзилі,

співпрацював із Товариством допомоги українській еміграції. У таборі ініціював створення літ.-мист. товариства «Сонцесвіт», що видавало однойменний альманах, тут опубліковано його поему «Князь полонений». 1922–29 навчався на медичному факультеті Познанського університету (Польща), був одним із засновників та ідеологічним референтом таємного братства – корпорації «Чорноморе», до якого входили українські студенти, переважно колишні вояки Армії УНР і УГА. Пізніше у м. Данциг (нині Гданськ, Польща) на базі місцевої філії корпорації створив видавничий центр, який випускав однойменний збірник. На його сторінках друкували статті Л., зокрема з проблем формування у молоді української державницької свідомості.

Завершивши навчання, працював асистентом Варшавського університету, стажувався у Данцизі та Лондоні, але через політичний конфлікт із польською владою 1929 залишив університет і розпочав у Варшаві власну медичну практику. Поглиблював знання з фітотерапії у проф. Я. Мушинського при Віленському університеті (нині Вільнюс), також пройшов однорічний курс у Школі військових підхорунжих польської армії та ВШ політичних наук при Варшавському університеті.

Був активним учасником міжвоєнного літературного процесу: його художні твори, перекладознавчі, літературознавчі розвідки друкували на сторінках «Літературно-наукового вісника», а також у часописах «Митуса» (Львів), «Ми» (Варшава, Львів), празького еміграційного видання «Студентський вісник» і «Державницька нація», вийшли друком окремими книгами. Ініціював 1929 створення літературної групи «Танк», що проіснувала менше року, а 1933 – групи «Варяг» у рамках празької школи, серед учасників – Н. Лівицька-Холодна, Є. Маланюк, О. Стефанович, М. Мухін.

Він уважав, що національна література як форма духовної організації може утримати єдність і енергію раси або ж її зруйнувати, тому письменник відповідальний за вплив свого твору на читача. Гаслам «втечі в Європу» протиставляв пропагування серед європейців споконвічних українських духовних і культурних цінностей та їх відродження у межах національної спільноти, визнання пріоритетності чужої культури супроти власної трактував як прояв «пораженства». Поезія Л. була втіленням необароко в укр. літературі, його проз. твори охоплювали хронол. пласт від епохи козаччини (роман «Козаки в Московії», Варшава, 1934; Краків, 1942; Париж, 1957; Л., 1995; К., 2000) до доби Визвольних змагань (3-томник новел «Нотатник», Л., 1936; 1937; Детройт, 1955; К., 2000), об'єднаних у стильовому вимірі багатством архаїчних мовних форм. Історіософська концепція Л. бере свій початок від трипільської культури і обстоює право українського народу на свою землю на засадах праісторичності.

Співпрацював від 1932 із Українським економічним бюро у Варшаві, був редактором і автором статей 4-х річників, виданих Бюро, що дискутували на тогочасні господарські

проблеми. 1940 заснував у Варшаві разом з Л. Биковським, В. Садовським, І. Шовгеновим і В. Щербаківським Український чорноморський інститут, у виданнях якого обґрунтовували тезу, що Чорне море – економічне й духовне опертя для чорноморських країн, що чорноморська доктрина повинна бути базовою в українській закордонній політиці, а на противагу традиційному вектору «схід–захід» він пропонував новий – «північ–південь». На початку німецько-польської війни був мобілізований, однак невдовзі повернувся до Варшави, де налагодив роботу Українського громадського комітету, що мав на меті опікуватися біженцями з Наддніпрянщини.

Від 1942 підтримував тісні зв'язки з УПА й тому в травні 1943 через ультиматум Армії Крайової був змушений залишити Польщу й оселитися у м. Яворів на Львівщині. Лікував місцевих мешканців і поранених бійців УПА, дописував до часописів «Наші дні» (Львів), «Краківські вісті», виступав із лекціями у Народному домі, працював творчо. Нагороджений 2-ю премією на літературному конкурсі Українського видавництва у Львові за драму «Король Гаїті» (1943). На початку липня, незважаючи на наступ Червоної армії, категорично відмовився емігрувати й переїхав з родиною у с. Бунів, де організував медичні курси з надання невідкладної медичної допомоги для санітарів УПА.

Заарештований 19 серпня 1944 і закатований органами НКВС, тіло знайдене наступного дня у с. Шутова Яворів. р-ну.

Автор поетичних збірок «Світлість» (Каліш, 1925; Л., 2014), «Суворість» (Прага, 1931; Л., 2014; Х., 2015), «Вірую» (Л., 1938; 2000; 2013), книги літературознавчих есе «Бій за українську літературу» (Варшава, 1935; К., 2004), геополітичних праць «Українська раса» (Л., 1936; Варшава, 1941), «Українська Доба» (Варшава, 1938), «Панування, Труд і Лад», «Russland und seine geopolitischen Moglichkeiten» (обидві – Варшава, 1940), «Розподіл Росії» (Варшава, 1941; Нью-Йорк, 1954; Л., 1995), «Емоційні первні в чорноморському світогляді» (1942), «Міт Півдня» (1943; обидві – Варшава), кн. пам'яті батька «Світильник неугасимий» (Каліш, 1924; Л., 2015), підручників з фітотерапії «Фітотерапія» (Варшава, 1933) та «Ліки під ногами» (Краків; Л., 1943; К., 1996). Посмертно вийшла укладена Є. Маланюком збірка «Юрій Липа: Поезія» (Торонто, 1967). Твори письменника перевидають на батьківщині після здобуття Україною незалежності.

Від 2000 у різних містах України проводять щодворічні Липівські читання. У с. Бунів на фасаді місцевої середньої школи встановлено меморіальну дошку з його барельєфом, 2008 відкрито лікарську амбулаторію ім. Липи, а в її приміщенні створено кімнату-музей. У центрі м. Яворів на вшанування пам'яті Липи споруджено меморіальний комплекс. В Одесі на честь Івана та Юрія Лип названо вулицю.

Основні твори

Кіннотчик та інші оповідання. Авґсбург, 1946; Призначення України. Нью-Йорк, 1953; Л., 1992; Твори: В 10 т. Т. 1–5. Л., 2005–15; Всеукраїнська трилогія: У 2 т. К., 2007; Проклятий скарб. Козаки в Московії. Д., 2014.

Рекомендована література

1. Липа-Гуменецька М. Про мого батька й діда // Березіль. 1991. № 1;
2. Янчук О. Бібліографія Юрія Липи. О., 2000;
3. Апостол новітнього українства: спогади про Юрія Липу. Л., 2000;
4. Юрій Липа: Зб. ст. і мат., приурочених 100-літ. ювілею з дня народж. Ю. Липи. Ів.-Ф., 2000;
5. Юрій Липа: голос доби і приклад чину. Л., 2001;
6. Юрій Липа: Біобібліогр. покажч. Л., 2015.

Бібліографічний опис:

Липа Юрій Іванович / М. М. Комариця // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-54710>. – Останнє поновлення : 2023.

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).